

Бабіч Л.В., Кузьменко В.В., Слюсаренко Н.В.*

НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ

Є.І.ПЕТУХОВА

(до 85-річчя від дня народження)

Євген Іванович Петухов (1925-1989) – чудова чуйна Людина, Учений, Учитель, Педагог, перший доктор педагогічних наук на Херсонщині. Усе життя він присвятив вихованню підростаючого покоління – розробці й практичному втіленню ідей виховання, навчання, перевиховання підлітків. Розум, воля, почуття й діяльність нашого земляка були сплавлені воедино любов'ю і співчуттям до дітей, активним прагненням допомогти їм та вчителям, які працювали з ними. У своїй творчості педагог велику увагу присвятив соціально-педагогічній роботі з неблагополучними сім'ями та «важкими дітьми». Ця проблема й сьогодні в Україні є надзвичайно гострою, а тому стала одним із актуальних напрямів діяльності соціальних педагогів, психологів, соціальних працівників.

Життєвий шлях Петухова Євгенія Івановича розпочався 20 липня 1925 року в м. Ленінграді. У цьому легендарному місті він пішов у школу і закінчив семирічку. Після сариці він встиг закінчити тільки курс гідрографічного технікуму через початок Великої Вітчизняної війни. У 1941 році разом із заводом «Прометей» був евакуйований у м. Горький, де працював на заводі №466 слюсарем-складальником. Однак бажання бути на передовій, боротися з фашистами з перших днів війни тягнуло на призовний пункт, і в грудні 1942 року в 16-річному віці він був призваний і направлений у Вольську школу авіамеханіків.

Протягом наступних десяти років Євгеній Іванович працював авіа-механіком, освоював нову реактивну техніку, працював інструктором МК ВЛКСМ м. Ленінграда, секретарем партбюро випробувального полку, закінчив Ленінградський педагогічний інститут. Ці роки дозволили набути зрілості, уміння працювати з людьми, сформували таланти лідера. Прагнення бути на педагогічній роботі сприяло переходу в 1957 р. на службу в дитячу колонію МВС (учителем, вихователем, заступником дивізіону, заступником начальника колонії). Цей період позначено особливим інтересом у працівників виправно-трудоустанов до спадщини А.С.Макаренка. У цей період Євгеній Іванович глибоко вивчав спадщину видатного педагога і був відданий духу Макаренка – не копіював його, а творчо використовував досягнуте.

* © **Бабіч Л.В., Кузьменко В.В., Слюсаренко Н.В.**

ТВОРЧИЙ ПОРТРЕТ

У 1962 році Євгеній Іванович стає нашим земляком – за сімейними обставинами він переїздить до Херсона, продовжує роботу в підрозділах МВС, а згодом стає директором школи робочої молоді, викладачем кафедри педагогіки і психології педагогічного інституту.

Тернистим був шлях у науку Є.І.Петухова. Недосконалість радянської системи гальмувала становлення наукової проблематики, якою займався педагог. Однак цілеспрямованість, наукова зрілість, непохитна віра в запропоновану гіпотезу надали ще більшої переконаності в необхідності вивчення проблеми важковиховуваності. Для проведення експериментальних досліджень, перебуваючи на посаді завідувача кафедри, доцента, він невтомно працює вихователем у школі-інтернаті № 2 з дітьми з неблагополучних сімей. На все життя ці діти запам'ятають довірливі душевні розповіді свого наставника, проймаються вірою в краще майбутнє, повірять у радість спілкування зі старшим другом.

Досвід політичної і партійної роботи знадобився йому, починаючи з 1967 р., коли Євгенія Івановича обрали заступником секретаря, а впродовж 1968-1974 рр. – секретарем парткому інституту. Однак цей період відзначається також і дослідницькою громадсько-педагогічною роботою. Особливо значущим науковим досягненням був захист у 1968 р. кандидатської дисертації з теми «Формування громадського обов'язку в учнів старших класів шкіл робітничої молоді».

З березня 1971 року він обирається на посаду доцента кафедри педагогіки, а з вересня 1972 р. – завідувачем кафедри і керівником підготовчого відділення. У 1972 р. у видавництві товариства «Знання» опублікована брошура з питань сімейного виховання «Коли в сім'ї школяр», а також проводиться творча робота в загальноосвітніх школах, інспекціях УВС, Корсунської і Миколаївської спецшколах, ПТУ, де відбираються оптимальні методи вивчення психічних станів педагогічно занедбаних школярів в умовах соціальних і педагогічних конфліктів, а також випробування й апробація програм перевиховання. Подією для педагогічної громадськості був вихід 1981 року у видавництві «Освіта» програми для педагогічних інститутів «Робота школи з педагогічно занедбаними дітьми».

18 вересня 1986 року Євгеній Іванович Петухов захистив докторську дисертацію «Педагогічні основи попередження відхилень у моральному розвитку і поведінці школярів». Так на Херсонщині з'явився перший доктор педагогічних наук, а в 1988 році йому було присвоєно почесне звання професора.

ТВОРЧИЙ ПОРТРЕТ

Є.І.Петухов вів велику суспільно-педагогічну роботу: був членом президії обласного комітету працівників освіти і вищої школи, брав участь у написанні історії міст і сіл Херсонської області, обирався депутатом міської ради народних депутатів, брав надзвичайно активну участь у роботі товариства «Знання». Адже тільки донесення знань до батьків могло допомогти у вихованні дітей.

Науково-педагогічна діяльність Є.Петухова дозволила йому стати видатним дослідником у галузі виховання «важких» поряд з І.Невським, І.Литвиновим, Е.Драніщевою, М.Фіцулою, М.Амаскіним. Результати його роботи – у конференціях, які він проводив і в яких брав участь, а також – у публікаціях із різних проблем морального виховання – понад 80 публікацій у Всесоюзних і республіканських збірках.

Ряд творів професора Є.І.Петухова безпосередньо торкається батьківської педагогіки, є мудрими рекомендаціями родини, у якій виховуються школярі з девіантною поведінкою. Ці твори розраховані на батьків та широке коло читачів. Твори написано живою мовою, з наведенням реальних проблем сімейного виховання та педагогічних ситуацій, які часто виникають у родині й потребують вирішення через співдружність учителів, вихователів, батьків. Педагогічні поради автора містять науковий підхід та конкретну методичку виховання, сприяють пошуку шляхів для налагодження відносин між педагогом та батьками, батьками та дітьми, дітьми та педагогом, школою та сім'єю, школою та виробництвом, сім'єю та виробництвом тощо. З висоти свого педагогічного досвіду та майстерності виховання Є.І.Петухов бачить помилки, що супроводжують сімейне виховання «важких» дітей, аналізує їх, висвітлює батькам і супроводжує педагогічними рекомендаціями.

Ці твори відкривають велику розмову автора з батьками й вихователями про теорію та методи сумісної роботи школи і сім'ї, яку Є.І.Петухов продовжив на більш ґрунтовному рівні, звернувшись до широкого спектра соціально-психологічних, етичних проблем суспільства, школи, сім'ї та формування особливої педагогічної технології перевиховання "важких дітей" (Див.: Петухов Є.І. Особливості і умови виховання дітей в сім'ї // Социально-психологические и этические проблемы: Справочник. – К., 1990). Цей довідник після свого виходу у світ у Київському видавництві політичної літератури України в 1990 році швидко набув популярності в педагогів, психологів, батьків та широкої громадськості в Україні, за її межами й сьогодні залишається настільною педагогічною книгою усіх, кого турбують проблеми виховання дітей в сім'ї як

ТВОРЧИЙ ПОРТРЕТ

у соціальному інституті. Не менш популярними у педагогів, психологів, вихователів є статті Є.І.Петухова.

За роки роботи в Херсонському державному педагогічному інституті на посадах доцента, професора, завідувача кафедри педагогіки і психології Є.І.Петухову вдалось створити єдиний колектив науковців педагогічного інституту та Херсонського обласного інституту вдосконалення вчителів (професор О.Гедвілло, доценти Л.Бабіч, Є.Барбіна, В.Байдак, В.Бутенко, Н.Бутенко, Н.Дебольська, Ж.Красножан, Г.Кондратенко, В.Кузьменко, С.Недбайло, Ж.Нусінова, О.Панченко, Л.Петухова, О.Прилепський, Л.Прокипець, Є.Щедролосєв, В.Филиппова, викладачі А.Панова, В.Тимофеєнко та інші), які не тільки розробляли наукові засади спільної виховної роботи школи і сім'ї та доносили їх до вчителів й батьків, а й послідовно представили відповідні методичні рекомендації з основ педагогічної роботи з важкими дітьми та їх родинами. Під загальним науковим керівництвом Євгена Івановича Петухова автори цих методичних рекомендацій систематизували технологію роботи з «важкими дітьми» відповідно до їх вікових особливостей та стадій педагогічної занедбаності (рання, середня, глибока педагогічна занедбаність), визначили зміст перевиховання школярів, напрями, види і форми перевиховання дітей та підлітків, розробили схеми педагогічної діагностики відхилень у моральному розвитку школярів за домінантними ознаками.

Особливої уваги заслуговує внесок професора Є.І.Петухова в розробку теорії та практики перевиховання молоді. У його наукових доробках багато уваги приділялось розробці цілісної системи соціально-педагогічної роботи в загальноосвітніх закладах, розробці проектів та програм із попередження відхилень у моральному розвитку школярів, підвищенню педагогічної культури батьків та укріпленню зв'язків родини і школи, профілактичним проблемам сімейного виховання, напрямам профілактичної роботи у школі та в громаді для уникнення правопорушень молоді, проблемі підготовки випускників педагогічний інститутів до роботи з «важкими дітьми», класифікації ознак педагогічної занедбаності підлітків тощо.

Проводячи наукові дослідження на межі педагогіки, психології, соціології та етики, професор Є.І.Петухов на підставі науково-практичного аналізу існуючих на той період концепцій педагогічної діагностики В.М.М'ясищева та Л.М.Зюбіна розробив модель перевиховання школярів, розгорнуту методику визначення рівнів вихованості дитини, підлітка, юнака та рекомендації до організації діяльності вихователів, учителів, батьків щодо перевиховання «важких дітей». Він запропонував мето-

ТВОРЧИЙ ПОРТРЕТ

диску самоаналізу педагогічної діяльності, програму вивчення особистості підлітка – учня школи, ПТУ та модель профілактики відхилень у моральному розвитку школяра, які не втратили своєї актуальності й можуть широко використовуватись сьогодні у вітчизняній соціально-педагогічній практиці.

На завершення огляду педагогічної діяльності талановитого педагога, доктора педагогічних наук, професора Євгена Івановича Петухова зауважимо, що обсяг статті не дозволяє зробити цей огляд повним. Яскравий життєвий шлях Євгенія Івановича Петухова, науковця, Людини з великої літери, його творчий внесок надає сили, возвеличує дух, породжує прагнення до діяльності. Цією публікацією ми намагаємось привернути увагу науковців, аспірантів, учителів, вихователів, соціальних працівників, батьків до діяльності і творів Є.І.Петухова, які в кінці ХХ століття заклали засади для розвитку сучасної соціальної педагогіки.

Кузьменко В.В., Слюсаренко Н.В.*

ГАЛИНА МИКОЛАЇВНА КОНДРАТЕНКО – ПЕДАГОГ ЗА ПОКЛИКАННЯМ (до 75-річного ювілею вченого)

Вересень – особливий місяць не лише для освітян, а й для всього людства. У вересні розпочинається навчальний рік, а разом із ним виникають передчуття і сподівання нових відкриттів, нестримний потяг до нових знань, радість пізнання нового. Можливо, завдяки своїй винятковості вересень здійснює невидимий вплив на людей, які народилися в цьому місяці, перетворює їх на справжніх інтелектуалів.

Саме такою є Галина Миколаївна Кондратенко, яка народилася 16 вересня 1935 року в м. Кам'янка (Молдавія) в родині військовослужбовця. Але так сталося, що з дитинства вона виховувалася в родині своєї бабусі Варвари Семенівни Стельмашевської і дідуся Володимира Федоровича Вільчінського, які проживали в Кам'янець-Подільському. У 1946 році дівчинка разом із бабусяю та дідусям переїхала до Чернівців, де Галинка закінчила школу з медаллю.

У дитячі роки Галині прищеплювали працелюбність, любов до людей, до природи та народної пісні. Ось як вона сама про це згадує: «Ми жили майже в центрі міста, але в невеликому будиночку, біля якого було 12 соток саду та городу. Крім того, тримали козу, свиню, кролів, курей. Майже всім хазяйством опікувалася бабуся, а я їй допомагала. Щодня до занять у школі

* © Кузьменко В.В., Слюсаренко Н.В.